

OIVA-vuorovaikutusmalli

Lyhyesti

OIVA on video-ohjaukseen perustuva työskentelymalli puhevammaisten ihmisten vuorovaikutuskumppaneille. Siinä hyödynnetään arkiympäristössä videoituja, puhevammaisen ihmisen ja kumppaneiden välisiä vuorovaikutustilanteita. OIVAssa hyvät vuorovaikutustavat tuodaan näkyviksi, yhteiseen tietoisuuteen ja käyttöön.

OIVA-vuorovaikutusmalli on kehitetty puhevammaisten ihmisten tarpeisiin Kehitysvammaliiton Tikoteekissa. OIVA kuuluu kansainväliseen videopohjaista ohjausta kehittävään ja hyödyntävään VERP-yhteisöön (Video Enhanced Reflective Practice; Kennedy, Landor & Todd 2015).

Miten OIVA kehitettiin?

OIVA-vuorovaikutusmalli ja sen työmuodot OIVA-prosessi, OIVA-klinikka, OIVA-ohjaajakoulutus ja OIVA-valmentajakoulutus on kehitetty Kehitysvammaliiton Tikoteekin hankkeissa. Tikoteekki on tehnyt kehittämistyönsä aikana tiivistä yhteistyötä puhevammaisille ihmisille palveluja tarjoavien organisaatioiden sekä videopohjaiseen vuorovaikutuksen ohjaukseen perehtyneiden Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiön ja Ison Britannian AVIGuk-yhteisön kanssa.

Millaiseen vuorovaikutustapaan OIVA perustuu?

OIVAn tavoitteena on vahvistaa lähi-ihmisten taitoja olla vuorovaikutuksessa puhevammaisten ihmisten kanssa. Puhevammaisen ihmisen tarvitsee *sensitiivistä* (Ainsworth, Biehar, Waters & Wall 1978, Trevart-hen 1979) ja *responsiivista* (Landry et al., 1998, 2001; Tamis-LeMonda et al., 2001) kumppania, joka mukauttaa toimintaansa hänen tarpeidensa mukaan (*soσιαalinen konstruktivismi*, Vygotsky 1982; *scaffolding*, Bruner 1983; *zone of proximal development*, Vygotsky 1978: 86). Pyrkimyksenä on löytää yhteisymmärrys (Ware 2004; Coia & Handley 2008).

OIVAssa pyritään lisäämään sensitiivistä ja responsiivista vuorovaikutustapaa.

OIVAssa sensitiivisen, responsiivisen vuorovaikutus-tyylin ja sosiaalisen konstruktivismin perusajatuksita on kiteytetty LOVIT-muistisääntö (Vuoti, Burakoff & Martikainen 2009). LOVIT-muistisääntöä käytetään mm. jäsentämään ajattelua OIVA-prosessin tai -klinikan videopohjaisessa ohjauksessa.

Mikä on OIVAn ohjauksen käytäntöjen teoriatausta?

OIVAssa videoidaan puhevammaisten ihmisten ja heidän kumppaneidensa välistä tavallista vuorovai-

kutusta, havainnoidaan videoista poimittuja onnistuneita vuorovaikutusotoksia, käydään niiden pohjalta myönteistä keskustelua sekä sovitaan yhdessä vuorovaikutusta edistäviä arjen kokeiluja (*videopohjaisuus ja voimarakeskeisyys*, Cross & Kennedy 2011; *positive self-review*, Dowrick 1999). OIVAssa puhevammaisen ihmisen läheiset ovat aktiivisia osallistujia. He määrittelevät, mihin vuorovaikutukseen liittyvään kysymykseen he hakevat yhdessä ohjaajansa kanssa vastauksia, videoivat itse vuorovaikutustaan, osallistuvat aktiivisesti keskusteluun ja vaikuttavat siihen, millaisia käytännön kokeiluja he toteuttavat arjessa puhevammaisen ihmisen kanssa (*asiakslähtöisyys*, Viinikainen 2007, Kokko 2003, Sorsa 2002, Hirvihuhta 2002; *dialogisuus*, Bahtin 1990, Seikkula & Alakare 2004; *soσιαalinen konstruktionismi*, Berger & Luckmann 1966).

OIVAssa keskeistä on kokemuksellinen yhdessä oppiminen. *Kokemuksellisen oppimisen teorian* (Kolb 1984) mukaan oppimisprosessi etenee konkreettisten kokemusten ja niiden reflektoinnin kautta kohti ilmiöiden ymmärtämistä ja parempia toimintamalleja. OIVAssa oppiminen on jatkuva ja syklinen tiedon luomisen ja asteittaisen syvenemisen prosessi. Puhevammaisen ihmisen vuorovaikutuskumppanit oppivat kiinnittämään huomiota onnistuneisiin vuorovaikutustapoihinsa ja hyödyntämään osaavan kumppanuuden elementtejä (LOVIT) tietoisesti ollessaan puhevammaisen ihmisen kanssa.

OIVA pyrkii vaikuttamaan yhteisön toimintakulttuuriin ja vuorovaikutukseen.

OIVA-prosessissa koko yhteisö sitoutuu pitkään- teisesti vuorovaikutuksen kehittämiseen (Burakoff & Martikainen 2015). Humphreys, Bigby ja Iacono (2020) toteavat kehitysvammaisten ihmisen ryhmiin sijoittuvassa tutkimuksessaan, että asukkaiden ja työntekijöiden välisen vuorovaikutuksen laatu on vahvassa suhteessa asukkaiden hyvinvointiin ja elämänlaatuun. Kun työntekijät jakavat yhteisen tavoitteen parantaa asukkaiden hyvinvointia, asukkaiden osallisuus yhteisössä lisääntyy. Organisaatioissa tulisi tutkimuksen mukaan keskittyä vahvistamaan esihenkilöiden taitoja tukea työntekijätiimejä tällaiseen hyvinvointia lisäävään toimintakulttuuriin. Myös

työntekijät tarvitsevat koulutusta ja mahdollisuuksia kehittää yhdessä toimintatapojaan.

Kenelle OIVA on tarkoitettu?

OIVA on suunnattu puhevammaisille ihmisille ja heidän vuorovaikutuskumppaneilleen. Sitä on käytetty erityisesti puhumattomien - eleillä, ilmeillä ja toiminnalla kommunikoivien, vaikeasti kehitysvammaisten ja vahvasti autismikirjolla olevien sekä muistisairauksien loppuvaiheessa olevien ihmisten yhteisöissä. OIVA sopii kuitenkin myös yhteisöihin, joissa kohdetaan ihmisiä, joilla on tätä lievempiä puheen ja kommunikoinnin pulmia. Siitä ovat hyötynneet mm. kuvia, tukiviittomia tai muita kommunikoinnin tukikeinoja (AAC) tarvitsevat lapset, nuoret ja aikuiset sekä heidän läheisensä.

OIVAA käytetään asumis- ja päivätoimintayksikköjen, koulujen, päiväkotien ja perheiden ohjaamiseen. Siihen osallistuvat yleensä puhevammaisen henkilön läheiset eli vanhemmat ja muut perheenjäsenet, ammattilaiset kuten erityisvarhaiskasvattajat, -opettajat, -koulunkäyntiavustajat, ohjaajat ja hoitajat sekä kuntouttajat (puheterapeutit, fysioterapeutit jne.).

Mitkä ovat OIVAn työskentelymuodot?

OIVA-prosessi on tarkoitettu työntekijätiimille, joka haluaa vahvistaa taitojaan kohdata yhteisönsä puhevammaiset asiakkaat ihmislähtöisellä tavalla. Prosessi kestää vajaan vuoden ja sisältää kymmenen tapaamista. Prosessia ohjaa Tikoteekin kouluttama OIVA-ohjaaja.

OIVA-klinikkaan puolestaan osallistuu yksi puhevammaisen ihminen ja hänen läheisensä – esimerkiksi vanhemmat, kuntouttajat ja työntekijöitä yhteisöstä, jossa hän on asiakkaana. OIVA-klinikkajakso kestää 4–5 kuukautta ja sitä ohjaa Tikoteekin kouluttama OIVA-ohjaaja tai -valmentaja. Klinikajaksoon sisältyy kuusi ohjaustapaamista.

OIVAn ohjauskäytäntöjen tutkimusnäyttö

Videopohjaiset vuorovaikutuksen ohjausmenetelmät on todettu useissa tutkimuksissa tehokkaiksi, kuten Fukkin (2008) ja Funkkin, Huijbrechtsin ja Toddin (2015) kirjallisuuskatsaukset osoittavat. Muista videopohjaisista ohjausmenetelmistä OIVAn erottaa painotus niiden ihmisten vuorovaikutustarpeisiin, joilla on vaikeuksia ymmärtää tai tuottaa puhetta (Burakoff & Martikainen 2015).

Tutkimusta OIVA-prosessin tai -klinikan vaikutuksista vuorovaikutuksen laatuun on tehty vasta vähän. Valtaosa tähän mennessä tehdyistä tutkimuksista on opinnäytteitä (Asplund 2016; Siivonen 2009; Alapuranen 2009; Virtanen 2012; Borgström 2011; Benlamine & Huhtasalo 2016).

OIVA-prosessin kehittämisvaiheen päätteeksi tehdyssä vertaisarvioimattomassa tutkimuksessa (Vuoti ym. 2009) selvitettiin, millaisia vaikutuksia prosessilla oli siihen osallistuneiden, vaikeasti kehitysvammaisille ihmisille palveluja tarjoavien yhteisöjen vuorovaikutukseen, millaisia kokemuksia työskentelytapa herätti osallistujissa sekä mitkä tekijät tukivat vuorovaikutuksen vahvistumista. Tulosten mukaan näytti siltä, että **työntekijät alkoivat arvostaa vuorovaikutusta ja kehitysvammaisen kumppanin kommunikointitapaa aiempaa enemmän. Lisäksi he alkoivat nähdä vuorovaikutuksen yhä olennaisempänä työnsä sisältönä.** OIVA näytti vaikuttaneen myös siihen, mitä työntekijät ajattelivat itsestään vuorovaikutuskumppaneina. Työntekijöiden mielestä heistä oli tullut osaavampia kumppaneita yhteisönsä kehitysvammaisille ihmisille. Työntekijöiden kokema muutos näkyi myös yhteisöissä kuvatuissa vuorovaikutusvideoissa: työntekijät odottivat ja antoivat aiempaa enemmän tilaa kehitysvammaisten kumppaneidensa vuorovaikutusaloitteille, mukauttivat ilmaisuaan heidän tarpeidensa mukaan ja antoivat heidän vaikuttaa tilanteen kulkuun. Puoli vuotta prosessin päättymisestä työntekijät ja esihenkilöt vastasivat kyselyyn, jossa he arvioivat, mitä prosessista oli jäänyt arjen vuorovaikutukseen. Tulosten mukaan OIVA vaikutti edelleen työntekijöiden ajattelutapaan.

Lindholm ja Tykkyläinen (tulossa) ovat tutkineet keskusteluanalyysin keinoin, miten työntekijöiden käsitys arkisesta yhdessäolutilanteesta muuttuu yhden OIVA-ohjauskeskustelun aikana. Aineistona heillä oli videotallenne ohjaustapaamisesta, johon osallistui muistisairaiden ihmisten ryhmäkodin työntekijät. Tulosten mukaan työntekijät oivalsivat, miten he omalla vuorovaikutustavallaan tukivat muistisairaana ihmisen mahdollisuuksia kommunikoida. Lisäksi heidän näkemyksensä puhumattomasta muistisairaasta ihmisestä muuttui. He alkoivat nähdä hänet aktiivisena kommunikoijana, joka viestii kehon kielellään.

Väitöstutkimuksessaan Koski (2014) selvitti, millaisten vuorovaikutustapojen oppiminen on OIVA-prosessiin osallistuneiden työntekijöiden mielestä olennaista (Koski, Martikainen, Burakoff & Launonen 2010). Vuorovaikutuksen onnistumisen kannalta tärkeitä toimintatapoja ovat heidän mielestään herkistyminen ja ajan antaminen puhevammaisen ihmisen aloitteille sekä oman ilmaisun mukauttaminen kunkin puhevammaisen ihmisen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Koski tutki myös, mitkä asiat tukivat työntekijöiden osallistumista ja sitoutumista OIVA-prosessiin (Koski, Martikainen, Burakoff, Vesala & Launonen 2014). Olennaisia asioita ovat vuorovaikutukseen liittyvien ajatusten ja kokemusten jakaminen työtovereiden kanssa. Lisäksi on tärkeää, että johto tukee pitkäjänteisesti vuorovaikutuksen kehittämistä (vrt. Humphreys, Bigby & Iacono 2020).

Miten OIVA-ohjaajaksi ja -valmentajaksi voi kouluttautua?

Kehitysvammaliiton Tikoteekki kouluttaa OIVA-ohjaajia ja -valmentajia. OIVA-ohjaajakoulutus kestää vuoden ja OIVA-valmentajakoulutus noin viisi kuukautta. Molemmat koulutukset sisältävät lähiopeutusta ja ohjausharjoittelua. Ajantasaista tietoa koulutuksista, koulutusten sisällöistä ja hinnoista löytyy Tikoteekin verkkosivuilta.

Tikoteekki koordinoi lisäksi OIVA-verkostoja, joka tarjoaa vertaistukea OIVA-ohjaajille.

Lähteet

- Ainsworth, M, Biehar, M., Waters, E. & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment. A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Alapuranen, L. (2009). *Vaikeimmin kehitysvammaisten ihmisten ja työntekijöiden välinen vuorovaikutus: Työntekijöiden suhtautumistapojen ja työkäytäntöjen muuttuminen OIVA-hankkeen aikana*. Helsingin yliopisto. Logopedian pro gradu -tutkielma.
- Asplund, M. (2016). *Vuorovaikutuksen yhteisöllinen oppiminen*. Helsingin yliopisto. Logopedian pro gradu -tutkielma.
- Bahtin, M. (1990). *Dostojevskin poetiikan ongelmia*. Keuruu: WSOY.
- Benlamine, M. & Huhtasalo, J. (2016). "Se voi olla joku pieni juttu joka siellä merkitsee." *Hoitajien kokemuksia OIVA-vuorovaikutusmenetelmästä*. Tampereen ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelman opinnäytetyö.
- Berger, P.L. & Luckmann, T. (1966). *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. Garden City, NY: Anchor Books.
- Borgström, I. (2011). *Kokemuksia ryhmänohjauksesta ja vuorovaikutuksesta OIVA-ohjaajaopiskelijoiden näkökulmasta*. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyö.
- Bruner, J. S. (1983). *Child's talk*. Oxford: Guilford University Press.
- Burakoff, K. & Martikainen, K. (2015). *OIVA – Supporting Staff for Better Interaction with People with Complex Communication Needs*. Teoksessa H. Kennedy, M. Landor ja L. Todd. (toim.) *Video Enhanced Reflective Practice. Professional Development through Attuned Interactions*. London: Jessica Kingsley Publishers, 136–146.
- Coia, P. & Handley, A.J. (2008). *Developing relationships with people with profound learning disabilities through Intensive Interaction*. Teoksessa M.S. Zeedyk (toim.) *Promoting social interaction for individuals with communicative impairments. Making contact*. London: Jessica Kingsley Publishers, 102–118.
- Cross, J & Kennedy, H. (2011) *How and Why does VIG Work?* Teoksessa H. Kennedy, M. Landor ja L. Todd. (toim.) *Video Interaction Guidance. A Relationship-Based Intervention to Promote Attunement, Empathy and Wellbeing*. London: Jessica Kingsley Publishers, 58–81.
- Dowrick, P. W. (1999). *The review of self modeling and related interventions*. *Applied and Preventive Psychology* 8, 23–39.
- Fukkink, R. G. (2008). *Video feedback in widescreen: a meta-analysis of family programs*. *Clinical Psychology Review* 28(6), 904–916.
- Fukkink, R., Huijbergts, S. ja Todd, L. 2015. *Effects of Video Enhanced Reflective Practice*. Current evidence and future challenges. Teoksessa Kennedy, H., Landor, M. ja Todd, L. (toim.) *Video Enhanced Reflective Practice. Professional development through attuned interactions*. Lontoo: Jessica Kingsley Publishers, 242-254.
- Hirvihuhta, H. (2002). *Oppiva organisaatio ratkaisukeskeisesti*. *Ratkes* 3, 19–25.
- Humphreys, L., Bigby, C. & Iacono, T. (2020). *Dimensions of group home culture as predictors of quality of life outcomes*. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities* 2020; 00: 1–12.
- Kennedy, H., Landor, M. & Todd, L. (2015) (toim.). *Video Enhanced Reflective Practice. Professional development through attuned interactions*. Lontoo: Jessica Kingsley Publishers.
- Kokko, R. L. (2003). *Asiakas kuntoutustyön yhteistyöryhmässä. Institutionaalisen kohtaamisen jännitteitä*. Kuntoutussäätiön tutkimuksia 7. Helsinki: Kuntoutussäätiö.

- Koski, K., Martikainen, K., Burakoff, K. & Launonen, K. (2010). Staff members' understandings about communication with individuals who have multiple learning disabilities: A case of Finnish OIVA communication training. *Journal of Intellectual and Developmental Disability* 35, 1–39.
- Koski, K. (2014). *Indirect Speech and Language Therapy for Individuals with Profound and Multiple Learning Disabilities. An Ecological Perspective*. Studies of Finnish Association on Intellectual and Developmental Disabilities, 8. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.
- Koski, K., Martikainen, K., Burakoff, K., Vesala, H. & Launonen, K. (2014). Evaluation of the impact of supervisory support on staff experiences of training. *Tizard Learning Disability Review* 19(2), 77–84.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as a source of learning and development*. Engelwood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Landry, S.H., Smith, K.E. & Miller-Loncar, C.L. (1998). The relation of change in maternal interactive styles to the developing social competence of full-term and preterm children. *Child Development* 69: 105–123.
- Lindholm, C. & Tykkyläinen, T. (tulossa). "It's more than eating, it's a social situation". Video analysis and professional vision in dementia care. Teoksessa P. Muntigl ja C. Plejert (toim.). *Interaction and Dementia: From Diagnosis to Daily Discourse*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Seikkula, J. & Alakare, B (2004). Avoin dialogi: vaihtoehtoinen näkökulma psykiatrisessa hoitojärjestelmässä. *Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim* 120 (3): 289–296.
- Siivonen, P. (2009). *Kehitysvamma yhteisö osallistujana pitkäaikaiseen yhteisöpohjaiseen kommunikoinnin koulutushankkeeseen*. Helsingin yliopisto. Logopedian pro gradu -tutkielma.
- Sorsa, M. (2002). *Asiakaslähtöisyys sosiaali- ja terveystalveissa*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto: Hoitotieteen laitos.
- Tamis-LeMonda, C., Bornstein, M. & Baumwell, L. (2001). Maternal responsiveness and children's achievement of language milestones. *Child Development* 72: 748–767.
- Trevarthen, C. (1979). Communication and cooperation in early infancy. A description of primary intersubjectivity. Teoksessa M. Bullowa (toim.) *Before speech: The beginning of interpersonal communication*. Cambridge, UK. Cambridge University Press, 321–347.
- Viinikainen, A. (2007). Iloa ja turvaa lapsen elämään – Videoavusteinen perhe- ja vuorovaikutuksen ohjaus Varvas-hankkeessa. Teoksessa N. Remsu ja M. Törrönen (toim.) *Varhainen vastuunotto*. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö, 62–75.
- Virtanen, N. (2012). "Niil oli vaan se vuorovaikutus. Hyvä vuorovaikutus." *Haastattelututkimus osaavasta vuorovaikutuskumppanuudesta vaikeasti puhevammaisen ihmisen kanssa*. Helsingin yliopisto. Logopedian pro gradu -tutkielma.
- Vuoti, K., Burakoff, K. & Martikainen, K. (2009). *Jokainen hetki on mahdollisuus. Tutkimus OIVA-hankkeen yhteisöllisen työskentelytavan vaikutuksista*. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry. Verkkojulkaisu.
- Vygotsky, L.S. (1982). *Ajattelu ja kieli*. Helsinki: Weilin+Göös.
- Ware, J. (2004). Ascertain the views of people with profound and multiple learning disabilities. *British Journal of Learning Disabilities* 32, 175–179.